

L. Işıl Ünal

Prof. Dr.

Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi

İktidar Karşısı Bilim: “Tehditkâr” Bir Eğitim Bilimleri Mümkün mü?

Bilimin ve bilimselliğin inşası, modernleşme sürecine paralel olarak, önceki bilgi kaynaklarından ve bilme biçimlerinden kopmayı hızlandırarak, iktidarın güçlenmesinin ve sürdürülmesinin bir aracı olmuştur. Bilim, özellikle sosyal bilimler, kapitalist sistemin sınıf çelişkilerinin gizlenmesinde rol oynayarak, eşitsizlikleri meşrulaştırarak, yönetilenlerin yönlendirildikleri iktisadî/teknik ölçütleri içselleştirmelerini sağlayarak ve böylece apolitikleştirerek ideolojik bir işlev görmüşlerdir. Sosyal bilimler, bu işlevi, kendilerini bir bilim olarak kabul ettirme çabasının bir parçası olarak bizzat pozitivist bir ortak bilinç şeklini alarak ve kapitalizmin yukarıdan rasyonelleştirme sürecine hizmet ederek yerine getirmişlerdir.

Egemenler, tahakkümü sağlayan mekanizmaları güçlendirebilen ve tahakkümü meşrulaştıran, böylece her iki halde de onu akılcılaştıran bilimlere ihtiyaç duyarlar. Oysa tüm insan ve toplum bilimlerini “bilim” yapan özelliğin, insanın bireysel ve kolektif eylemlerini ve bunların sonuçlarını araştırmak, onların dış görünüşlerini değil özlerini bulmak, ortaya çıkarmak olduğu kabul edildiğinde, bilimin asıl işlevinin iktidarın çizdiği resmi sorgulamak olduğu anlaşılır. Sosyal bilimler, bugüne dek gösterdikleri kendilerini “açma” çabaları ile iktidarın ihtiyaç duyduğu akılcılaştırmayı kesintiye uğratamamış, iktidarın kitlelere gösterdiği resmi bozma konusunda pek fazla tehditkâr olamamıştır.

Eğitim bilimleri gibi kimi bilimlerin tehdit oluşturma potansiyeli ise, bilimleşme süreci kesintiye uğratılarak ve/veya “sahte” bilimler güçlendirilerek engellenmiştir. Eğitim bilimleri, kendisine “eleştirel” ve “tehditkâr” bir potansiyel kazandıracak bilgi birikimini, bilgi topluluğunu oluşturamamış; diğer sosyal bilimlerden daha fazla olarak, sansür edilmiş ve bastırılmış olan şeyi açığa çıkarmakta yetersiz kalırken, “resmî bilim” olma özelliğini korumuştur.

Eğitim bilimleri (bir sosyal bilim olarak) bir mücadele alanıdır ve bu nedenle hem egemenler için hem de yönetilenler için bir araçtır. Fakat egemenler için bilgi üretmenin bir riski, çarkın daha iyi işlemesi için reçeteler üretir hale gelmek, yani “sahte” bilime dönüşmekken; eğitimsel gerçekliklerin üstündeki örtüyü kaldırmak onların köklü biçimde sorgulanmasına yönelmek, bilim olmanın biricik yolu gibi gözükmektedir. Bu bildiride, bilimin iktidar karşısında konumlanarak, “tehditkâr” bir anlam ve içerik kazanmasının olabilirliği, eğitim bilimleri üzerinde odaklanılarak sorunsallaştırılacak ve çözümlenmeye çalışılacaktır.